

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ของเทศบาลในจังหวัดลำพูน*

INTEGRATION OF BUDDHADHAMMA PRINCIPLE FOR ELDERLY POTENTIAL DEVELOPMENT OF MUNICIPALITY IN LAMPHUN PROVINCE

พระครูปลัดชาติชาย ญาณโสภณ, กฤษ เพิ่มทันจิตต์, สุรินทร์ นียมามงกูร

Phrakrupalad Chatchay Nānasobhano, Grit Permtanjit, Surin Niyamangkoon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: narin3470@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพผู้สูงอายุ ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพผู้สูงอายุ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลโม่เมือง ตำบลบ้านกลาง ตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน 380 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. ศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$) 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพผู้สูงอายุได้แก่ ปัจจัยการบริหาร หลักการมีส่วนร่วม และหลักไตรสิกขา ส่วนผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยการบริหาร (X_1) หลักการมีส่วนร่วม (X_2) หลักไตรสิกขา (X_3) มีอิทธิพลต่อศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3. เทศบาลมีการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ โดยอบรมความรู้หลักของศีล 5 มีการไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม เจริญภาวนา และจัดกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาปัญญาที่จะนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข ปฏิบัติสมณธรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน

คำสำคัญ: พุทธธรรม; การพัฒนาศักยภาพ; ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research article were to study the potential of the elderly, the factors affecting the potential of the elderly and propose

* Received August 20, 2020; Revised October 1, 2020; Accepted December 3, 2020

guidelines for developing the potential of the elderly of Municipality in Lamphun Province. Using Mix Methods Research. The sample used in this research was elderly people living in Umong Municipality. Ban Klang Sub-district Municipality Ton Thong Sub-district Municipality Mueang Lamphun District, Lamphun Province, amount 380 samples by using multi-stage sampling method. The instrument used for data collection was a questionnaire. Data were analyzed using statistics, frequency, percentage, mean, and standard deviation, simple regression analysis. Qualitative research used in-depth interviews with 18 key contributors or people and performed content analysis. The results of the research were as follows: 1. Potential of the elderly of Municipality in Lamphun Province. With the average of the high level ($\bar{X}$ = 3.89). 2. Factors affecting the potential of the elderly of the Municipality in Lamphun province found that Administrative factors, principle of participation and the tri-sikha principle. Hypothesis testing results, it was found that the management factor (X1), participatory factor (X2), the tri-sikha principle (X3) significantly influenced the elderly potential of Municipality in Lamphun Province (Y). Statistics at level 0.01. 3. The municipality had integrated Buddhadhamma principles for the development of the potential of the elderly in the field of precepts, which was the training of the core knowledge of the 5 precepts. In terms of meditation, there were prayers, meditation, walking meditation, meditation. Intelligence promotes activities that help improve physical health. The intellectual aspect is to promote activities that help develop wisdom that will be used in normal life. Practice meditation And Vipassana meditation.

Keywords: Buddhadhamma Principle; Potential Development; Elderly

บทนำ

คำว่า “ผู้สูงอายุ” มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Elderly หรือ Ageing ในประเทศไทยได้บัญญัติขึ้น โดย พ.ร.บ.อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร เมื่อปี 2506 เนื่องจากที่ประชุมของผู้สูงอายุเห็นว่า ความแก่ หนุม ชรา ไม่มีอะไรเป็นเครื่องวัดและเครื่องขีดค้นกับทั้งไม่สมควรใช้คำว่าผู้ชรา เพราะจะทำให้รู้สึกหดหู่ จึงให้ใช้ คำว่า ผู้สูงอายุ ตั้งแต่นั้นมา โดยให้หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีความเสื่อมของร่างกายตามสภาพ มีกำลังถดถอยเชื่องช้าหรือเป็นผู้

ที่มีโรคสมควรจะได้รับ การช่วยเหลืออุปการะ (สุพัตรา สุภาพ, 2543) จากการศึกษาข้อมูล ประชากรโลก พบว่า ในปี พ.ศ. 2556 จำนวนประชากรโลกทั้งหมด 7,100 ล้านคน จัดเป็น ประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 12 ซึ่งเรียกได้ว่า โลกได้ กลายเป็นสังคมสูงวัยแล้ว ซึ่งสาเหตุหลักของการมีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นในสังคมมา จากอัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรลดลงด้วยความก้าวหน้าทางการแพทย์ เทคโนโลยีตลอดจนการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้คนสามารถมีอายุยืนยาว (คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2562)

สำหรับประเทศไทย ผลจากการคาดการณ์การของสำนักคณะกรรมการการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คาดว่า ในปี พ.ศ. 2566 ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ในประเทศไทยจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 14.1 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 21 ของประชากร ทั้งหมด ซึ่งเท่ากับว่าในปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ และในปี พ.ศ. 2576 ประเทศไทยจะมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากถึง 18.7 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 29 ของประชากรทั้งหมด (คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2562) การเข้าสู่ สังคมผู้สูงอายุ โครงสร้างของประชากรเปลี่ยนแปลงไปมีสัดส่วนของผู้สูงอายุมากขึ้นย่อม ทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมและมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่ง ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจนั้น ได้แก่ ผลกระทบต่อการผลิตเพราะกำลังแรงงานน้อยลง ผลกระทบทางด้านการลงทุนและการออม ผลกระทบทางด้านผลผลิตหรือรายได้ ประชาชาติ และผลกระทบทางด้านการคลัง สำหรับผลกระทบทางด้านสังคม ได้แก่ ปัญหา ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ปัญหาทางด้านสภาพจิตใจ ปัญหาสุขภาพร่างกาย ดังนั้น ในการเตรียม ความพร้อมการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุควรจะมีร่วมกันทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะการ ร่วมกันกระตุ้นเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ มีการเตรียม วางแผนการออม การใช้ชีวิตในบั้นปลาย เตรียมสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ การปรับตัว ทางด้านสังคมและจิตใจของผู้สูงอายุ รวมทั้งการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการลงทุนและการ ออมเพื่อเตรียมพร้อมเมื่อถึงวัยผู้สูงอายุ (สุโขทัยธรรมาธิราช, 2562)

การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาจะใช้หลักธรรมเป็นแนวทาง คือ หลักไตรสิกขา ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงหลักการศึกษาไว้ในพระไตรปิฎกว่า สิกขา 3 ประการ คือ 1) อธิศีลสิกขา 2) อธิจิต 3) อธิปัญญาสิกขา (อง.ตึก. (ไทย) 20/87/312) ไตรสิกขา 3 ประการนี้ เป็นหลักเพื่อฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้ยิ่งขึ้นไป ซึ่งในการฝึกฝนอบรม เพื่อพัฒนาคนใน 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม เรียกว่า ศีล พัฒนาด้าน จิตใจ เรียกว่า สมาธิ และพัฒนา ด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลมีการ ดำเนินชีวิตไปในวิถีที่ถูกต้องดีงาม โดยนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ ในการบริหารและพัฒนาคน

จังหวัดลำพูน มีจำนวนผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) สูงเป็นอันดับที่ 5 ของประเทศ และสูงเป็นอันดับ 2 ของภาค ซึ่งมีสัดส่วนการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง จาก 65,950 คน หรือสัดส่วนร้อยละ 16.30 ของประชากรทั้งจังหวัดในปี 2555 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 19.82 (80,468 คน) ในปี 2559 และอยู่ในช่วงอายุ 60-69 ปี สูงถึงร้อยละ 60.88 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 70-79 ปี ร้อยละ 24.87 (สำนักงานสถิติจังหวัดลำพูน, 2562)

จากสถานการณ์ของผู้สูงอายุดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหาในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย ที่จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ ขณะเดียวกัน ปัญหาของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา ล้วนเป็นสิ่งที่บั่นทอน กำลังใจในการที่จะดำเนินชีวิตต่อไปของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้เกิดพลังและเกิดประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้สูงอายุ ต่อสังคม และต่อการพัฒนาประเทศชาติอีกครั้ง ด้วยการศึกษาศักยภาพผู้สูงอายุ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพผู้สูงอายุ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน ให้เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นประชาชนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลอุโมงค์ เทศบาลตำบลบ้านกลาง เทศบาลตำบลต้นธง อำเภอลำพูน จังหวัดลำพูน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (Taro Yamane, 1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 380 ตัวอย่าง เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทำการทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Regression Analysis) สำหรับการศึกษาเชิง

คุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป
หรือคน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน พบว่า ศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านสติปัญญา ด้านจิตใจ และด้านร่างกาย ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ปัจจัยการบริหาร มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.73$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวัสดุ (Materials) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านคน (Man) ด้านการจัดการ (Management) และด้านเงิน (Money) ตามลำดับ

2.2 หลักการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.75$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านร่วมรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านร่วมประเมินผล ด้านร่วมคิดรวบวางแผน ด้านร่วมตัดสินใจ และด้านร่วมปฏิบัติ ตามลำดับ

2.3 หลักไตรสิกขา มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ศีล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ สมาธิ และด้านปัญญา ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย พบว่า ปัจจัยการบริหาร (X_1) หลักการมีส่วนร่วม (X_2) หลักไตรสิกขา (X_3) มีอิทธิพลต่อศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน พบว่า เทศบาลมีการ บูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน ดังนี้

3.1 การบูรณาการหลักไตรสิกขา ด้านศีล ด้วยการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับศีล 5 เพื่อควบคุมความประพฤติอันเป็นการรักษาระเบียบวินัยการอยู่ร่วมกันในสังคม

3.2 การบูรณาการหลักไตรสิกขา ด้านสมาธิ มีการส่งเสริมกิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์ ฟังนั่งสมาธิ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีจิตที่สงบ เบิกบาน แจ่มใส

3.3 การบูรณาการหลักไตรสิกขา ด้านปัญญา เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ วิเคราะห์ปัญหาและหาวิธีแก้ไขปัญหของตนเอง และสามารถใช้อย่างถูกต้องเพื่อช่วยเหลือ กิจกรรมทางสังคมได้ ทั้งนี้ เทศบาลควรพิจารณาส่งเสริมกิจกรรมของครอบครัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับบุตรหลาน เทศบาลควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ฝึกสมาธิด้วย

ตนเอง โดยการสวดมนต์ ไหว้พระ ฟังสมาธิ ทั้งช่วงเช้า ช่วงเย็น และก่อนนอนทุกวัน หรือ การฝึกสมาธิในทุกอิริยาบถแม้ขณะนอน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาผู้สูงอายุที่ครอบคลุมทั้งกลุ่ม ติดสังคม ติดบ้าน และกลุ่มติดเตียง/พิการ และเทศบาลควรส่งเสริมการฝึกปฏิบัติสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการพัฒนาจิตและปัญญาในขั้นที่สูงขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมให้มีสุขภาพกายที่แข็งแรง มีจิตใจที่เข้มแข็ง สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และมีสติปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ สร้างตัวตนให้เป็นผู้ที่มีคุณค่าในตนเอง ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เทศบาลได้ส่งเสริมนั้น ต้องใช้ความพร้อมของปัจจัยในด้านบุคลากร ด้านสถานที่ ด้านการเงิน ด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้การส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ บุญทัน ดอกไธสง และคณะ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลไกการขับเคลื่อนศักยภาพขีดความสามารถของผู้สูงอายุโดยบูรณาการหลักพุทธธรรม” พบว่า ศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่ตั้งในพุทธสถานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถผู้สูงอายุในการดูแลตนเองจะต้องประกอบ ปัจจัยด้านสถานที่ ปัจจัยด้านการเงิน ปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านกิจกรรม ปัจจัยด้านสถาปัตยกรรม ปัจจัยด้านแผนพัฒนา ปัจจัยด้านนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มขีดความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง รวมทั้งยุทธศาสตร์ชาติที่เน้นการให้ความสำคัญของการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีสุขภาพตามมาตรฐานสุขภาพผู้สูงอายุที่พึงประสงค์

จากการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหาร พบว่า ปัจจัยการบริหาร โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวัสดุ (Materials) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านคน (Man) ด้านการจัดการ (Management) และด้านเงิน (Money) ตามลำดับ ซึ่งการนำปัจจัยการบริหารมาใช้เพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูนนั้น จัดได้ว่า เทศบาลได้เลือกใช้เครื่องมือเพื่อการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ปัจจัยการบริหารทั้ง 4 ด้าน มีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมของผู้สูงอายุเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้ สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ภาณุภุชฎี พิเศษกุลชัย (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์รูปแบบการบริหารตามหลัก TQM เชิงพุทธ” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (TQM) ถือได้ว่าเป็นการจัดการที่สำคัญยิ่งและช่วยสนับสนุนการบริหารจัดการของผู้บริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง การบริหารตามหลัก TQM เน้นความสำคัญในการพัฒนา

คุณภาพทั้งองค์กร โดยที่ทุกคนในองค์กรต้องมีส่วนร่วมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการก้าวไปสู่ความเป็นเลิศทั้งในด้านการบริหารองค์กร การบริหารการผลิต การบริหารการตลาด การบริหารลูกค้า การบริหารบุคคล และการบริหารการเงิน

จากการวิเคราะห์หลักการมีส่วนร่วม พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านร่วมรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านร่วมประเมินผล ด้านร่วมคิดรวมนวแผน ด้านร่วมตัดสินใจ และด้านร่วมปฏิบัติ ตามลำดับ และการที่เทศบาลในจังหวัดลำพูนได้นำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมของผู้สูงอายุ นั้น แสดงให้เห็นว่าเทศบาลได้ตระหนักถึงประโยชน์สูงสุดที่ผู้สูงอายุพึงจะได้รับ และเห็นความสำคัญของการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุกับเทศบาล โดยกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล อันจะเป็นการส่งเสริมที่ดีต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคม เพื่อลดเหล้าบุหรี่เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดเหล้าบุหรี่เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนนทบุรี ร่วมกับภาคีเครือข่าย อาทิ สาธารณสุขจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการให้คำปรึกษา การให้กำลังใจ การดูแลสุขภาพทั้งทางกายและทางใจ แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ติดเหล้า และบุหรี่ โดยผลที่ได้รับจากการรณรงค์ให้ประชาชนลด ละ เลิก เหล้า และบุหรี่ ผ่านกิจกรรม “อธิษฐานจิตเข้าพรรษาลด ละ เลิก เหล้า บุหรี่ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา” นั้น ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

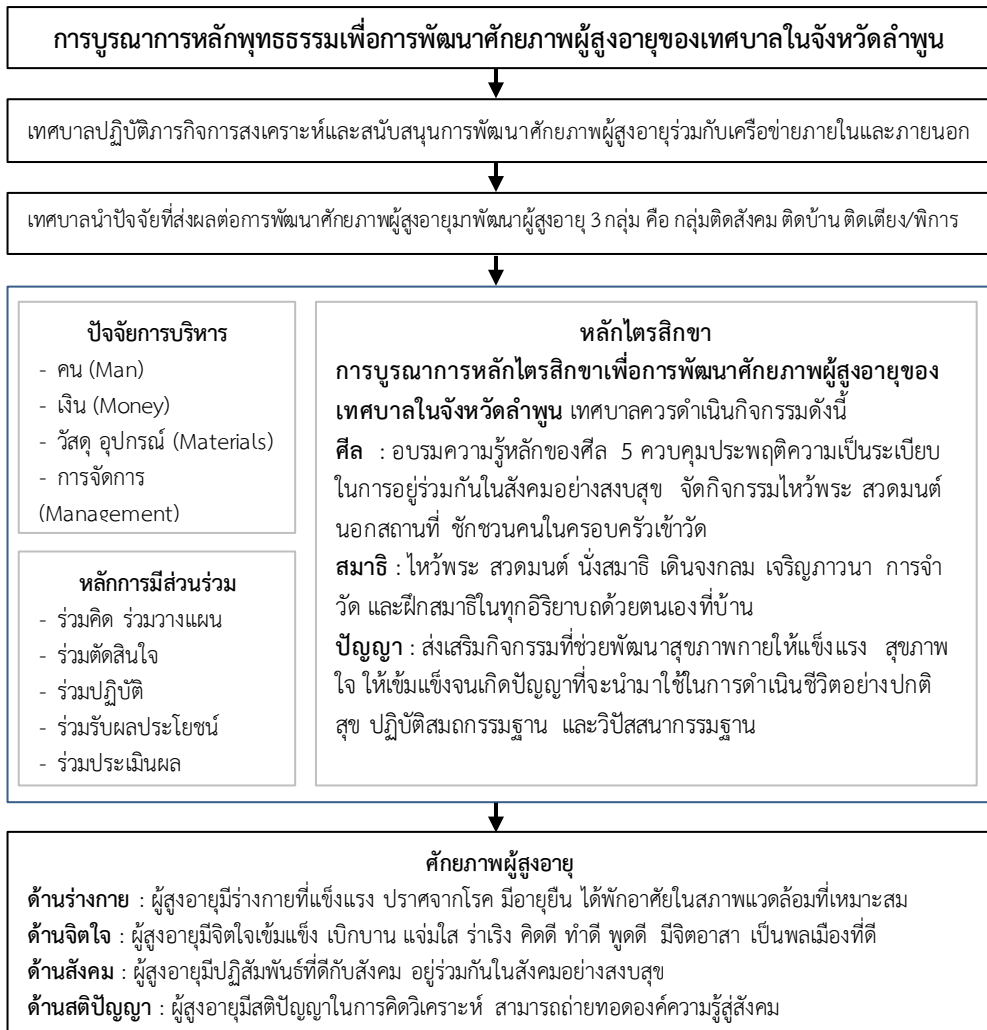
จากการวิเคราะห์หลักไตรสิกขา พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านศีล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ สมาธิ และด้านปัญญา ตามลำดับ จากการที่เทศบาลได้ประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุ นั้น สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พิรญาณ โคตรชมภู (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเชิงพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาชีวิตผู้ต้องขังตามแนวพุทธ ตามหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น มีการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา และการปฏิบัติธรรมในโครงการเรือนจำธรรม ได้องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในมิติของปัจเจกบุคคล และมิติของสังคม

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน พบว่า 1) ด้านศีล พบว่า ผู้สูงอายุต้องการอยู่ในครอบครัวที่ดี ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน ดังนั้น เทศบาลควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ชักชวนคนในครอบครัวให้

เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา จะเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันภายในครอบครัว ทำให้ผู้สูงอายุไม่โดดเดี่ยว ไม่ถูกทอดทิ้ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พระครูสมุห์จิระชาติ พุทธรักษา และคณะ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรค คือ ผู้สูงอายุไม่ได้รับความเอาใจใส่จากลูกหลานอย่างเพียงพอ ต้องอาศัยสถานสงเคราะห์คนชราหรืออยู่เพียงลำพัง ดังนั้น เทศบาลจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนด้านการพัฒนาและเสริมศักยภาพแก่กลุ่มผู้ดูแลผู้สูงอายุและสร้างความเข้าใจของบุคคลในครอบครัว ในชุมชน เรื่องการดูแลผู้สูงอายุร่วมกัน ส่งเสริมให้มีการอบรมในการให้บริการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน 2) ด้านสมาธิ พบว่า เทศบาลอบรมความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการฝึกสมาธิ และวิธีการฝึกสมาธิ เป็นการฝึกควบคุมอารมณ์เพื่อให้ผู้สูงอายุมีจิตที่สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ร้อนรุ่ม มีจิตที่เบิกบาน แจ่มใส คิดดี ทำดี มีความหวังในการดำเนินชีวิต สร้างความเข้มแข็งทางใจ ลดภาวะของโรคซึมเศร้า ช่วยป้องกันการคิดฆ่าตัวตายในผู้สูงอายุ ผลของการฝึกสมาธิสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ เจริญ นุชนิยม (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยวิธีพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยวิธีพุทธบูรณาการ ด้วยการนำหลักธรรมที่ส่งเสริมในการฝึกปฏิบัติสมาธิเบื้องต้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุปรับตัวให้เข้าใจในความเป็นจริงในการดำเนินชีวิตร่วมกับสังคม ดูแลสุขภาพกายและจิต สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข อย่างไรก็ตาม เทศบาลควรมุ่งเน้นการฝึกให้ผู้สูงอายุสามารถฝึกสมาธิได้ด้วยตนเองที่บ้าน ด้วยการสวดมนต์ ไหว้พระ ฝึกสมาธิ ทั้งช่วงเช้า ช่วงเย็น และก่อนนอนทุกวัน หรือการฝึกสมาธิในทุกอิริยาบถ แม้ขณะนอน 3) ด้านปัญญา เป็นการให้ความรู้ที่ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเอง การส่งเสริมให้มีร่างกายที่แข็งแรงเพื่อให้มีกำลังกาย มีจิตใจที่ดี และมีปัญญา นำปัญญาไปใช้ช่วยเหลืองานสังคม ซึ่งกิจกรรมการพัฒนาผู้สูงอายุดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พท. นิดา ตั้งวินิต (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการแพทย์แบบองค์รวมในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมกับการแพทย์แบบองค์รวมมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นรูปธรรม การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุให้สมบูรณ์ทั้ง 4 มิตินั้นสามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กล่าวคือ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ได้จากการวิจัย ถึงการบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุของเทศบาลในจังหวัดลำพูน เป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ

ที่มา : พระครูปลัดชาติชาย ญาณโสภโณ (2563)

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุต้องปฏิบัติตามภารกิจการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุใน 2 ด้าน คือ ด้านการสงเคราะห์ และด้านการสนับสนุน เป็นกิจกรรมที่สนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้ครอบคลุมใน 4 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา ทั้งนี้ เทศบาลต้องอาศัย

เครือข่ายความร่วมมือ ทั้งจากภายในหน่วยงาน เครือข่ายความร่วมมือจากภายนอก คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล หน่วยงานศาสนา (วัด) สถาบันการศึกษา และเครือข่ายประชาชน เป็นต้น ขณะเดียวกัน ต้องประยุกต์ใช้ปัจจัยการบริหาร หลักการมีส่วนร่วม และหลักไตรสิกขา ในการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ และควรจัดกิจกรรมผ่านโรงเรียน ผู้สูงอายุ ซึ่งเมื่อผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย ด้วยกิจกรรมที่ทำให้ร่างกายแข็งแรง ออกกำลังกาย ทานอาหารที่มีประโยชน์ ด้านจิตใจ ด้วยการนั่งสมาธิ ทำให้จิตใจเข้มแข็ง มีแรงที่จะดำเนินชีวิตต่อ ด้านสังคม มีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสังคม ทำประโยชน์ให้แก่สังคม และสติปัญญา ด้วยการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านอาชีพเพื่อสร้างรายได้เสริม การถ่ายทอดความรู้สู่สังคม ฯลฯ ผลการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ผ่านการปฏิบัติแล้วจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพพร้อมที่จะดำเนินชีวิตและสร้างประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ภาครัฐ ควรจัดทำนโยบายและแผนการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุเป็นหลัก
2. ภาครัฐ ควรเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับการมีศักยภาพในผู้สูงอายุตามองค์ประกอบใน 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา เพื่อเป็นหลักสำคัญในการเตรียมตัวเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุตั้งแต่วัยทำงาน และเพื่อให้สังคมได้ตระหนักถึงการมีสังคมผู้สูงอายุที่มีศักยภาพจะยังประโยชน์ให้กับสังคมและไม่เป็นภาระต่อบุตรหลาน
3. ภาครัฐ ควรมีศูนย์กลางดำเนินการประสานงานกับทุกกระทรวง ทบวง กรม รวมถึงภาคเอกชน เพื่อบูรณาการการทำงานเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุแบบเชื่อมโยง สอดคล้องกันเป็นระบบ สร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ
4. ควรพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้ทันสมัย อาทิ การเผยแพร่ความรู้ผ่านทางเครื่องมือสื่อสาร โลกโซเชียล หรือการให้ความรู้ด้านประโยชน์และโทษ รวมถึงข้อควรระวังในการใช้เครื่องมือสื่อสาร ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจุบันผู้สูงอายุมีความสนใจและใช้เทคโนโลยีสื่อสารได้
5. ควรพิจารณาสิ่งที่ต้องการให้ผู้สูงอายุได้รับ โดยคำนึงถึง สิ่งที่คุณสูงอายุ “ต้องรู้ ควรรู้ อยากรู้” เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งของผู้จัดกิจกรรมและผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเฉพาะผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่อื่นซึ่งเป็นพื้นที่ชนบท หรือกิ่งเมืองกิ่งชนบท ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบผู้สูงอายุในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย
2. การวิจัยในครั้งต่อไปควรจัดให้มีการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

เอกสารอ้างอิง

- เจริญ นุชนิยม. (2561). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยวิธีพุทธบูรณาการ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(2), 619-631.
- คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านผู้สูงอายุและสังคมสูงอายุ (2556-2559). สืบค้น 9 พฤศจิกายน 2562, จาก [https://ora.kku.ac.th/ Research_Inside.pdf](https://ora.kku.ac.th/Research_Inside.pdf)
- นิดา ตั้งวินิต. (2559). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการแพทย์แบบองค์รวมในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ. (ดุชนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญทัน ดอกไธสง และคณะ. (2562). กลไกการขับเคลื่อนศักยภาพขีดความสามารถของผู้สูงอายุโดยบูรณาการหลักพุทธธรรม. *Journal of Interdisciplinary Research: Graduate Studies*, 8(1), 26-27.
- พระครูสมุห์จิรัชชาติ พุทธกรภิโตและคณะ. (2563). ประสิทธิผลการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 9(2), 156-165.
- พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร). (2562). การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคม เพื่อลดเหล้าบุหรี่เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนนทบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(4), 1-16.
- พิรญาณ์ โคตรชมภู. (2561). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเชิงพุทธบูรณาการ. (ดุชนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภานุภักดิ์ พิเศษสุกุลชัย. (2560). วิเคราะห์รูปแบบการบริหารตามหลัก TQM เชิงพุทธ. (ดุชนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- สำนักงานสถิติจังหวัดลำพูน. (2562). วิเคราะห์และสรุปสถานการณ์ผู้สูงอายุของจังหวัดลำพูน, สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2562, จาก http://lamphun.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=431:20-9-60-10-44&catid=113&Itemid=614
- สุโขทัยธรรมมาธิราช. (2562). สังคมผู้สูงอายุ : นัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ. สืบค้น 9 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom12/05-04-02.html>
- สุพัตรา สุภาพ. (2543). ปัญหาสังคม. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Yamane, T. (1967). *Statistic: and introductory analysis*. New York: Harper and Row.